

SĂPĂTURILE DE LA LECHINȚA DE MUREȘ ȘI CIPĂU *

(r. Luduș, reg. Cluj)

ÎN URMA descoperirii, în sondajele din 1951, a două morminte de incinerație în urnă, datînd din secolul III e.n.,¹ în vara anului 1957 s-au reluat săpăturile în cimitirul roman de la Lechința de Mureș, situat la marginea de nord-vest a satului, în grădina fostului « Gostat », acum proprietatea gospodăriei agricole colective din localitate. Cercetările arheologice din 1957, a căror amplasare pe teren a fost riguros condiționată de crușarea diferitelor culturi cerealiere și leguminoase existente, s-au desfășurat între 16 și 28 august și au cuprins o suprafață ce totalizează 320 m², pe întinderea căreia s-au descoperit doar trei morminte de incinerație.

Concomitent, între 24 și 28 ale aceleiași luni, s-au efectuat săpături restrînse și în stînga Mureșului, pe teritoriul satului Cipău.

1. LECHINȚA DE MUREȘ

În cele ce urmează vom face o sumară prezentare a tuturor mormintelor, în total 8, descoperite pînă acum, fie întîmplător, fie în săpăturile întreprinse de colectivele Academiei R.P.R. în 1951 și 1957, în cimitirul roman de aici. Referitor la mormintele ieșite la lumină incidental, există numai informațiile verbale date de săteanul Ion Ruja, care de peste 50 de ani locuiește într-o casă aflată chiar pe locul cimitirului antic. Ruja Ion a declarat că înaintea primului război mondial, cînd el a săpat gropi pentru plantarea unor meri și duzi, a descoperit, succesiv, trei oale întregi, îngropate la adîncime de aproape 1 m în pămînt. În fiecare oală s-au găsit oase arse, mărunte, « cît degetul de mari », bucățele de cărbune și cenușă. Despre existența acestor vase nu se știe astăzi nimic. Bazîndu-ne pe relatările amănunțite și pe indicațiile topografice relativ precise ale descoperitorului, confirmate de observațiile noastre asupra mormintelor dezvelite ulterior în săpături, considerăm că cele trei « oale cu oase arse, cenușă și bucățele de cărbune » reprezintă trei morminte de incinerație în urnă. Acestea sînt trecute în plan după relatarea săteanului amintit, fiind notate cu M. 1—M. 3, și le descriem în rîndurile de mai jos. Informațiile lui Ion Ruja au format de altfel punctul de plecare pentru sondajele executate în 1951.

Mormîntul nr. 1. — S-a găsit cu ocazia săpării gropii pentru sădirea primului dud (fig. 1). Adîncimea gropii sepulcrale: circa 1 m. Urna, de culoare roșie, fără

* Colectivul șantierului a fost format din: K. Horedt (responsabil), D. Protase și N. Vlassa (membri). Raportul asupra săpăturilor de la Lechința a fost

întocmit de către D. Protase, iar cel despre Cipău de N. Vlassa.

¹ K. Horedt, în SCIV, III, 1952, p. 324.

tatea osemintelor indică un mormînt de copil, iar caracterul inventarului funerar pledează pentru posibilitatea apartenenței lui unei fete.

Mormîntul nr. 7. — Incinerație fără urnă. Adîncimea gropii sepulcrale: 0,70 m. Oasele calcinate, puțina cenușă și bucățelele de cărbune găsite erau așezate pe o mică lespede de gresie locală, pusă orizontal pe fundul gropii. În jurul acestei lespezi, se găseau alte șapte lespezi mici din aceeași gresie, dispuse radial, cu marginea exterioară puțin mai ridicată decît cea din interior, dînd astfel întregului mormînt aspectul unei farfurii cu diametrul de 0,60 m (fig. 3). Oasele calcinate erau acoperite cu altă lespede, care servea drept capac pe această mică și rudimentară construcție. La marginea mormîntului, pe fundul gropii sepulcrale, s-au aflat și cîteva frînturi de vase romane, brune-cenușii, fără îndoială aduse de la rugul funerar și aruncate, poate cu scopuri rituale, în groapă. Cioburi de vase de factură romană s-au mai constatat și printre oasele calcinate. După aspectul oaselor, mormîntul aparține unui om matur. Nu a avut obiecte de inventar funerar.

Protejarea mormîntului cu lespezi mici de gresie lasă să se vadă destul de limpede ideea de a depune osemintele defunctului într-o casetă de piatră, construcție care aici nu a fost decît extrem de modest realizată.

Mormîntul nr. 8. — Incinerație fără urnă. Oasele de om matur, puternic calcinate, amestecate cu cenușă și cărbune, erau depuse într-o groapă ovală, lungă de 0,90 m și largă de 0,40—0,45 m. Lipsa pămîntului înroșit de pe marginile și fundul gropii constituie dovada arderii cadavrului în alt loc decît cel al înmormîntării osemintelor. Axul lung al mormîntului era orientat pe direcția NV—SE. *Inventar*: cîteva cioburi de vase de factură romană, lucrate la roată, de culoare cenușie-brună.

Fig. 3. — Lechința de Mureș. Mormînt de incinerație (M. 7), avînd fundul și marginile gropii căptușite cu lespezi de gresie.

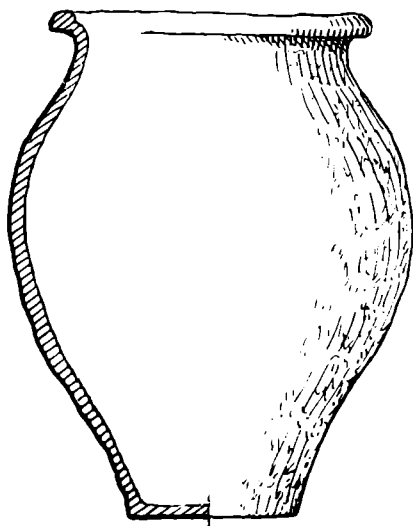

Fig. 2. — Lechința de Mureș. Urnă cinerară, cenușie-brună (M. 6).

Din descrierea mormintelor cunoscute pînă acum în cimitirul roman de la Lechința de Mureș se desprinde constatarea că ne găsim în prezența a trei variante bine conturate în cadrul ritului de incinerație și anume: a) morminte de incinerație în urnă (M. 1 — M. 3, M. 6); b) morminte fără urnă, rămășițele incinerării fiind depuse într-o groapă ovală (M. 7); c) morminte cu un fel de casetă improvizată din lespezi (M. 8), în care erau așezate, fără urnă, oasele incinerate. Observăm apoi că în cadrul tuturor acestor

variante arderea defuncților nu s-a făcut pe locul de găsim a mormintelor, ci în alt loc sau locuri, deosebite de cel al depunerii resturilor aduse de la rugul funerar.

Cît privește extensiunea, topografia și durata folosirii cimitirului, materialul existent și numărul mic de morminte descoperite nu ne îngăduie să facem aprecieri sigure. Totuși, se pare că probabilitatea ca cimitirul, în cazul cînd el este mai vast, să se întindă nu spre sat, ci pe panta domoală dinspre nord-est, spre ograda

locuitorului Toader Scridon, este mult mai mare. Precizări mai concludente privitoare la datarea acestui cimitir în cadrul epocii stăpînirii romane în Dacia sînt posibile pe baza unei fibule cu picior întors din mormîntul nr. 4, descoperit în 1951, fibulă care plasează acest mormînt în secolul III e.n.¹. Începutul cimitirului nu poate fi deocamdată precizat.

Aprecieri referitoare la apartenența etnică a acestui cimitir plan, fără tumuli, atribuit dacilor din vremea dominației romane în Dacia, s-au făcut în repetate rînduri pe considerente de rit și pe conexarea lui cu așezarea corespunzătoare de la Lechința, în care se constată vestigii ale perpetuării ceramicii dacice din Latène-ul tîrziu în epoca romană². Cele trei variante ale ritului de incinerare, forma și tehnica urnelor cinerare, precum și unele amănunte rituale, într-un total analoage celor din cimitirul contemporan, sigur dacic, de la Soporul de Cîmpie, par a confirma această atribuire. Elementul hotărîtor însă în atribuirea etnică certă, care este ceramica dacică, prezentă în cantitate mare la Sopor, lipsește deocamdată în cimitirul de la Lechința de Mureș, ea fiind constatată numai în așezarea din epoca romană de pe malul drept al Mureșului, la « Săliște ».

2. CIPĂU

La sud de calea ferată Iernut-Cipău, la o distanță de aproximativ 270 m de intersecția pîrului Șeuliei cu calea ferată se află o dîlmă naturală de formă

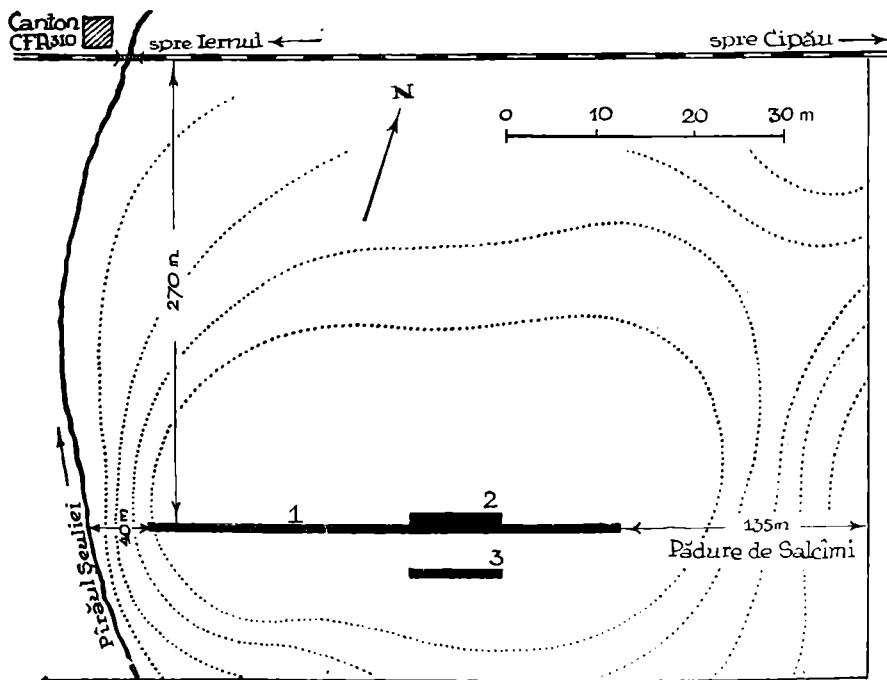

Fig. 4. — Cipău. Planul sondajului.

elipsoidală, cu dimensiunile de circa 70×40 m. Dîlma face parte din zona de început a terasei mijlocii a Mureșului. Spre est ea se leagă, după o ușoară depresiune, de ultima ramificație a « Dealului Podeiului », pe care se află o pădurice

¹ K. Horedt, în SCIV, III, 1952, p. 324.

² Ibidem. și V, 3—4, 1955, p. 489; Ion Țigăra, în vol. *Din activitatea muzeelor noastre*, I, Cluj,

1955, p. 115; M. Macrea, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 219.

de salcîmi, iar înspre sud de dealurile Șeuliei. Spre vest, la o distanță de 40 m de poalele movilei, șerpuiește pîrăul Șeuliei (fig. 4).

Periegeze efectuate în anii anteriori duseseră la constatarea că movila servise, odinioară, ca loc de așezare omenească.

Deoarece în împrejurimile imediat învecinate, la nord de calea ferată, pe terenul întreprinderii « I.C.I.A. » — Cipău, au apărut, nu de mult, vestigii ale

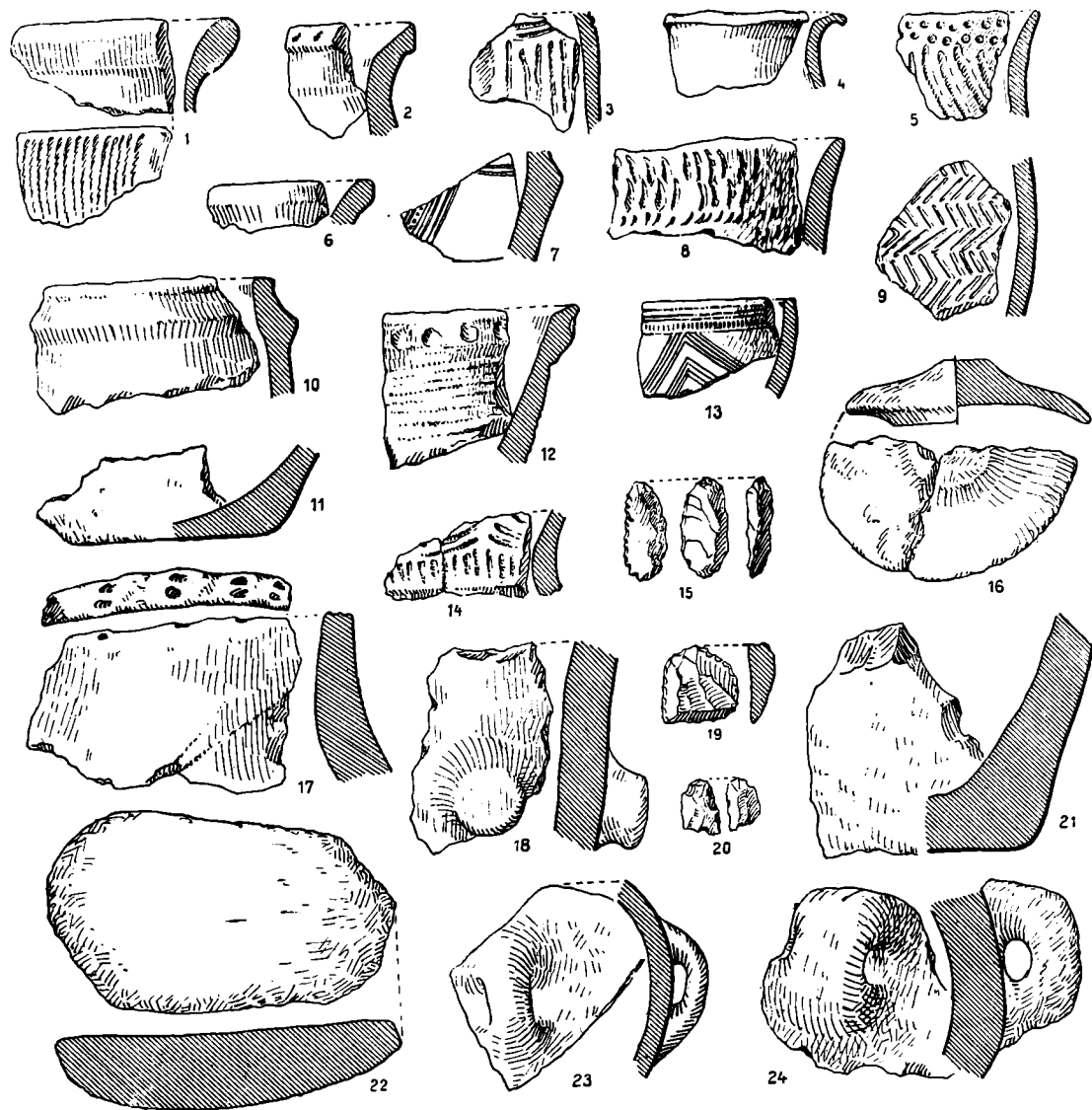

Fig. 5. — Cipău: 15, 17—22 și 24, materiale aparținînd culturii Criș; 3, 5, 8, 9, 14 și 16, materiale aparținînd culturii Coșofeni; 7 și 13, epoca bronzului; 2, 4, 10—12 și 23, prima epocă a fierului; 1 și 6, fragmente ceramice celtice.

culturilor neolitice Criș și ceramică liniară asociate, urma să se verifice, dacă nu cumva raportul stratigrafic al celor două culturi va putea fi sesizat printr-un sondaj pe movilă. Pe terenul propriu-zis al întreprinderii nu se mai puteau face săpături din cauza noilor construcții edilitare și a grosimii stratului de mîl aluvionar (2,75 m) ce se suprapunea depunerilor Criș.

Executat între 24—28 august 1957, sondajul de pe movilă a constatat dintr-un șanț (S 1) de 50 × 1 m, orientat aproximativ vest-est și altele două alăturate și

paralele (S 2 și S 3) de câte 10×1 m (fig. 4), însumându-se, în total, o suprafață de 70 m². Adîncimea maximă atinsă n-a depășit 1 m.

Rezultatele sondajului n-au corespuns așteptărilor. Stratul de cultură, uniform în privința compoziției în toate cele trei secțiuni, nu depășește grosimea de 0,50—0,60 m, adîncime sub care apare solul viu, galben. Urme de construcții, bordeie, vetre, n-au apărut.

Materialul celor trei secțiuni îl descriem împreună.

În partea inferioară a stratului de cultură au apărut urme ale culturii neolitice Criș. Ceramica are obișnuitul aspect grosolan, fiind impură și rău arsă. În compoziția pastei intră pleavă de cereale în cantități variabile. Ornamentația — săracăcioasă — constă din butoni plastici rotunzi sau prelungi și torți late, arcuite în formă de șa (fig. 5/17, 18, 21, 24). Împreună cu ceramica Criș au apărut numeroase rîșnițe primitive, făcute din diferite șisturi nisipoase și roci conglomeratice (fig. 5/22), precum și multe așchii de cuarț, hidrocvartit, andezit (fig. 5/15, 19) și obsidian (fig. 5/20). S-au găsit și oase de animale și multe cochilii de scoici de rîu (*Unio pictorum*).

Remarcăm numărul relativ mare de rîșnițe primitive, indiciu asupra agriculturii primitive, practică de purtătorii acestei culturi.

Deasupra depunerilor Criș au apărut vestigii ale culturii Coțofeni, de la începutul epocii bronzului. Ornamentele ceramicii fac parte din binecunoscutul repertoriu al acestei culturi: linii incizate, gropițe, alveole (fig. 5/3, 5, 8—9 și 14). Dintre forme se poate menționa o placă de lut (capac?) (fig. 5/16).

Cîteva fragmente ceramice răzlețe aparțin epocii bronzului (fig. 5/7 și 13).

În partea de sus a stratului de cultură au apărut numeroase fragmente ceramice din prima epocă a fierului. Materialul — deși fragmentar — redă forme de vase simple, majoritatea neornamentate. Rarele ornamente constau din brîuri alveolare, butoni sau torți. Culoarea vaselor variază între cenușiu și negru. Pasta e destul de bine arsă, cu nisip și pietricele în compoziție (fig. 5/2, 4, 10—12 și 23).

Aproape de suprafața solului au apărut două buze de vase cenușii-negricioase, lucrate cu roata, foarte probabil celtice (fig. 5/1 și 6).

Caracterul restrîns al sondajului efectuat, ca și puținătatea materialului arheologic ivit, nu ne permit să tragem concluzii mai ample. În orice caz, pe movila ce se ridică deasupra terenului ce constituia odinioară zona de inundație a vechilor meandre ale Mureșului, se constată — deși slabe — urmele a cinci epoci, dintre care trei (cultura neolitică Criș, cultura Coțofeni și prima vîrstă a fierului) sînt mai bine reprezentate.

În teritoriul atît de bogat în urme arheologice dintre comunele Lechința de Mureș, Iernut și Cipău s-a identificat astfel o nouă modestă așezare, locuită în diferite epoci.

D. PROTASE și N. VLASSA

РАСКОПКИ В ЛЕКИНЦЕ-ДЕ-МУРЕШЕ И ЧИПЭУ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Летом 1957 г. были возобновлены раскопки могильника римской эпохи в Лекинце-де-Муреш, где были вскрыты еще три погребения с трупосожжением. Таким образом, в этом могильнике уже известны восемь погребений с трупосожжением, представляющие три варианта одного и того же обряда: а) захоронение в урне; б) захоронение остатков трупосожжения.

сожжения в овальной яме, без урны; в) захоронение остатков трупосожжения в ящике из каменных плит, без урны. Трупы сжигались не на месте захоронения, а в другом месте. Погребальный инвентарь весьма скуден и был обнаружен лишь в нескольких погребениях. Он состоит из римских изделий, стеклянных бус, бронзового браслета, железного ножа, кусков розово-красной пасты, бронзового кольца и фибулы с вывороченной ножкой. Фибула датирует погребение III в. н.э. Начало могильника пока еще не установлено.

Обряд трупосожжения и связь могильника с находящимся поблизости современным ему поселением, где было установлено наличие дакийской керамики позднего латена римской эпохи, говорит в пользу отнесения этого могильника к дакийским туземцам времен римского господства в Дакии. Это подтверждается также и тем, что все три варианта захоронений с трупосожжением, форма и техника изготовления погребальных урн, а также и некоторые обрядовые детали вполне сходны с другим современным могильником, достоверно дакийским, в Сопоруле-де-Кымпие.

В Чипэу (Клужской области), в пункте «ИКИА» был произведен летом 1957 г. небольшой шурф на природном холме. Были выявлены следы пяти эпох: неолитической культуры Криш, культуры Коцофени начала бронзы, бронзового периода, первого периода железа и два фрагмента кельтских сосудов.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Лекинца-де-Муреш. План раскопок римского могильника.

Рис. 2. — Лекинца-де-Муреш. Погребальная урна серо-бурого цвета (М. 6).

Рис. 3. — Лекинца-де-Муреш. Погребение с трупосожжением без урны (М. 7); дно и стены ямы обложены каменными плитами.

Рис. 4. — Чипэу. План шурфовки.

Рис. 5. — Чипэу. 15, 17 — 22 и 24, находки культуры Криш; 3, 5, 8, 9, 14 и 16, находки культуры Коцофени; 7 и 13, находки бронзового периода; 2, 4, 10—12 и 23, находки первой эпохи железа; 1 и 6, фрагменты кельтских сосудов.

LES FOUILLES DE LECHINȚA DE MUREȘ ET DE CÎPĂU

RÉSUMÉ

Les fouilles de la nécropole de Lechința de Mureș, qui date de l'époque romaine, ont été reprises pendant l'été de l'année 1957. On y a découvert trois autres tombes à incinération, de sorte qu'on en connaît huit à l'heure actuelle, toutes à incinération, mais représentant trois variantes, bien distinctes, de ce rite: a) tombes à urne, b) tombes sans urne, les restes provenant de l'incinération reposant dans une fosse ovale, c) tombes sans urnes, les restes incinérés étant déposés dans une ciste improvisée à l'aide de dalles. Tous les cadavres ont été incinérés à un autre endroit que celui où a eu lieu l'inhumation. L'inventaire funéraire est très pauvre et on n'en a trouvé que dans quelques tombes. Il consiste en objets romains: perles de verre, bracelet de bronze, couteau de fer, morceaux de pommade d'un rose-rouge, bague en bronze et fibule à pied tors. Cette fibule date la tombe respective du IIIe siècle de notre ère, ce qui prouve qu'à cette époque on enterrait encore dans cette nécropole. A l'heure actuelle, on ne saurait encore préciser l'époque initiale de la nécropole.

Le rite à incinération et les rapports de cette nécropole avec l'établissement contemporain situé à proximité — où l'on a constaté que la céramique dace de la dernière période La Tène persistait à l'époque romaine — plaident en faveur de l'attribution de cette nécropole aux autochtones daces de l'époque de la domination romaine en Dacie. Les trois variantes du rite à incinération, la forme et la technique des urnes cinéraires, ainsi que certains détails rituels, tout à fait analogues à ceux de la nécropole contemporaine, et sûrement dace, de Soporul de Cîmpie, confirment cette attribution.

A Cîpău, au lieu dit « I.C.I.A » (région de Cluj), un modeste sondage a été effectué en 1957 sur une butte naturelle. On y a trouvé des traces appartenant à cinq époques différentes: la civilisation néolithique de Criș, la civilisation de Coțofeni (début de l'âge du bronze), l'âge du bronze, la première période de l'âge du fer, ainsi que deux fragments de vases celtiques.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Lechința de Mureș. Plan des fouilles de la nécropole romaine.

Fig. 2. — Lechința de Mureș. Urne cinéraire gris-brun (M. 6).

Fig. 3. — Lechința de Mureș. Tombe à incinération sans urne (M. 7), dont le fond et les côtés de la fosse sont doublés de plaques de grès.

Fig. 4. — Cipău. Plan du sondage.

Fig. 5. — Cipău: 15, 17—22 et 24, matériel appartenant à la civilisation du Criș; 3, 5, 8, 9, 14 et 16, matériel appartenant à la civilisation de Coțofeni; 7 et 13, âge du bronze; 2, 4, 10—12 et 23, première période de l'âge du fer; 1 et 6, tessons de céramique celtique.
